

KONKURENCIESCHOPNOSŤ POISŤOVNÍ NA TRHU EURÓPSKEJ ÚNIE

COMPETITIVENESS OF INSURANCE COMPANIES ON THE MARKET OF EUROPEAN UNION

Anna MAJTÁNOVÁ, Peter MARKO

Anotácia

Poisťovne v rámci Európskej únie pôsobia na jednotnom poistnom trhu, ktorý sa riadi niektorými základnými princípmi. Tie sa vzťahujú na všetky krajiny Európskej únie. Jednotný trh umožňuje pôsobiť poisťovňam v ktoromkoľvek členskom štáte, pričom dohľad vykonáva vždy domovský štát. Vytvorenie jednotného poistného trhu má za cieľ zvýšenie konkurencie medzi poisťovňami a zlepšenie služieb pre klientov. Nie všetky faktory, ktoré ovplyvňujú pôsobenie poisťovní v jednotlivých krajinách sú rovnaké. Jedným z takýchto faktorov je daňový systém, ktorý môže ovplyvňovať konkurencieschopnosť poisťovní pôsobiacich v rôznych krajinách.

Kľúčové slová

jednotný poistný trh, jednotná licencia, Európska únia, daň z poistenia, daňový systém, konkurencieschopnosť.

Annotation

Insurance companies operate on the single insurance market of the European Union, which follows some basic principles. These principles refer to every country of the European Union. Single market allows insurers to operate in any member state and supervision is always carried out by the home state. The main objective of the single insurance market is to increase competition between insurers and to improve the services for the clients. Non all factors which influence the activity of insurers in various countries are the same. One of these factors is taxation, which could influence competitiveness of insurance companies in various countries.

Keywords

single insurance market, single passport, European union, premium tax, taxation, competitiveness.

Úvod

Konkurencia medzi jednotlivými subjektmi hospodárstva je hnacím motorom každej ekonomiky založenej na trhových princípoch. Je hlavným zdrojom inovácií, významnou mierou vplýva na cenu a je dôležitým faktorom dynamického rozvoja.

Tieto skutočností platia aj pre oblasť finančného sektora a špeciálne pre odvetvie poisťovníctva. V tejto oblasti sa realizujú rôzne inovácie naozaj veľmi rýchlo a neustále sa objavujú nové produkty prispôsobujúce sa konkrétnej skupine klientov. Každá poisťovacia inštitúcia, ktorá chce byť úspešná, preto musí byť schopná na jednej strane veľmi rýchlo sa prispôbiť vzniknutej situácii a na strane druhej neustále sa snažiť zvýšiť svoju konkurencieschopnosť vývojom nových produktov a prenikaním na nové trhy.

Konkurencieschopnosť poisťovní na trhu ovplyvňujú rôzne činitele, pričom tieto činitele môžu mať priamy vplyv na jej činnosť alebo nemajú priamy dosah. Konkurenčnú výhodu

oproti ostatným účastníkom na trhu môžu získať napríklad prostredníctvom dobre zvládnutého marketingu a manažmentu poisťovne. To sú nepochybne faktory, ktoré poisťovňa môže priamo ovplyvňovať. Demografické, ekonomické, prírodné, technické, politické a legislatívne, sociálne a kultúrne faktory však poisťovne nedokážu priamo ovplyvňovať. Súčasťou ekonomického, politického a legislatívneho faktora je napríklad aj oblasť zdaňovania, ktorá nemusí mať vplyv na konkurencieschopnosť poisťovní v rámci danej krajiny, ale má dosah na súťaž na jednotnom poistnom trhu Európskej únie a konkurencieschopnosť jednotlivých poisťovacích inštitúcií pôsobiacich v rôznych krajinách. Príspevok¹ reaguje na tieto aktuálne problémy a jeho cieľom je stručná charakteristika jednotného poistného trhu Európskej únie vytvoreného dereguláciou a liberalizáciou a analýza podmienok zdaňovania na poistnom trhu vo vybraných krajinách Európskej únie.

Jednotný poistný trh Európskej únie

Jednotný poistný trh bol pre Európsku úniu cieľom už dlhšiu dobu. Tento cieľ bol zakotvený už v zmluve o Európskom hospodárskom spoločenstve (EHS), ktorá vytvárala podmienky na podnikanie a voľné poskytovanie služieb. V roku 1961 prijala Rada program na realizáciu jednotlivých etáp, v ktorých mal vzniknúť jednotný poistný trh. Najskôr boli vytvorené podmienky na podnikanie a voľné poskytovanie služieb v oblasti zaistenia. Nasledovalo právo na zakladanie inštitúcií pre priame životné poistenie, právo na zakladanie inštitúcií pre priame neživotné poistenie a nakoniec právo poskytovať služby v oblasti priameho životného poistenia.

Hlavné ciele jednotného poistného trhu Európskej únie môžeme zhrnúť do niekoľkých najdôležitejších bodov:²

- Dosiahnuť, aby každá poisťovacia spoločnosť z ktoréhokolvek členského štátu mala na celom území Európskej únie vytvorené rovnaké podmienky pri predaji svojho poistného produktu bez toho, že by musela zriaďovať na území daného štátu svoju pobočku.
- Vytvoriť také právne prostredie, aby poisťovne podliehali rovnakým pravidlám dozoru.
- Zabezpečiť, aby záujemca o poistenie, právnická alebo fyzická osoba, mal možnosť kúpiť si produkt poistenia v ktoromkoľvek štáte Európskej únie.
- Garantovať každému poistencovi rovnakú právnu ochranu na celom území Európskej únie.
- Vytvoriť možnosti pre maklérov a ostatných sprostredkovateľov vykonávať sprostredkovateľskú činnosť poistenia za rovnakých podmienok.
- Zabezpečiť, aby boli k dispozícii adekvátne a porovnateľné finančné informácie o všetkých poisťovniach na trhu Európskej únie.
- Zabezpečiť, aj keď nebude úplne jednotné poistné zmluvné právo, že výber zmluvného práva nebude predmetom súťaže.
- Odstrániť akékoľvek obmedzenia pre devízové transakcie pri poistných operáciách.

Spolu s ustanoveniami Rímskej zmluvy o voľnom pohybe kapitálu, slobody zakladania resp. podnikania a poskytovania služieb vytvorili základy jednotného poistného trhu Európskej únie dve smernice. Boli to Prvá smernica o neživotnom poistení 73/239/EHS z júla 1973 a Prvá smernica o životnom poistení 79/267/EHS z marca 1979. Tie mali za úlohu vytvorenie konkurenčného prostredia pri minimalizácii obmedzení.

¹ Príspevok je súčasťou výstupov výskumného projektu VEGA 1/4629/07 „Vývojové trendy v poistnom krytí životných a neživotných rizík“ riešeného na Katedre poisťovníctva NHF EU v Bratislave

² Voľný pohyb služieb, In: http://kdesign.sk/cla/eu_pravo_na_slovensku/original/13%20VPsluziebPJK.htm

Pred prijatím prvých smerníc boli právne úpravy poisťovníctva, jeho regulácia a dohľad nad ním značne odlišné v jednotlivých krajinách Európskej únie. Tieto odlišnosti predstavovali jedno zo základných obmedzení pri aplikácii práv ustanovených v Zmluve o EHS. Napríklad vo Veľkej Británii a v Holandsku bolo až do začiatku sedemdesiatych rokov predmetom dohľadu len životné poistenie. V Belgicku sa zameriavali hlavne na pracovné riziká a na iné špecifické riziká. Všetky kategórie neživotného poistenia podliehali dohľadu vo Francúzsku, Taliansku a Luxembursku, ale napríklad v Nemecku sa nevykonával dohľad nad poistením v doprave.

Bolo teda nevyhnutné zosúladenie legislatívy jednotlivých členských štátov. Na konci tohto dlhodobého procesu bolo vytvorenie jednotného právneho priestoru tzv. jedinej licencie (single passport). Deregulácia systému dohľadu a liberalizácia vstupu na poisťný trh boli nevyhnutnými predpokladmi pre vznik a fungovanie jednotného poisťného trhu (schéma č.1)

Schéma č.1 Vplyv deregulácie a jednotného poisťného trhu Európskej únie

Zdroj: <http://www.actuaweb.be>

Jednotný poisťný trh Európskej únie bol teda vytvorený dereguláciou a liberalizáciou na trhoch jednotlivých členských krajín. Na celom trhu platia v súčasnosti rovnaké základné pravidlá pre pôsobenie poisťovacích inštitúcií zo všetkých krajín Európskej únie. To znamená, že dochádza k väčšej konkurencie medzi poisťovňami, vytvárajú sa lepšie produkty pre klientov poisťovní a zvyšuje sa snaha o znižovanie nákladov. Jednotný poisťný trh je vymedzený niekoľkými základnými princípmi, ktoré tvoria podstatu pre jeho správne fungovanie:³

- Jednotná európska licencia – umožňuje európskym poisťovateľom, ktorí sú registrovaní vo svojej domovskej krajine pôsobiť v rámci celého Európskeho spoločenstva. V rámci slobodného poskytovania služieb takto môžu poisťovacie inštitúcie v celej Európskej únii zakladať svoje pobočky alebo uskutočňovať priamy cezhraničný predaj služieb zo svojej domovskej krajiny. Ak poisťovňa získa licenciu vo svojej domovskej krajine, žiadne ďalšie povolenia orgánov hostiteľskej krajiny už nie sú potrebné.

³ *The European Single Insurance Market: Overview and impact of the liberalization and deregulation processes*, In: http://www.actuaweb.be/BAB/volume3/Vol3_5-Sterzynski.pdf, str. 4

- Dohľad domovskej krajiny – dohľad nad jednotlivými poisťovňami vykonávajú orgány dohľadu domovskej krajiny aj keď poisťovňa pôsobí vo viacerých krajinách Európskej únie.
- Sledovanie solventnosti – bola zrušená kontrola poistného a podmienok pre jednotlivé druhy poistných rizík. Táto kontrola bola nahradená sledovaním solventnosti poisťovní. To znamená, že každá poisťovňa pôsobiaca v rámci Európskej únie podlieha finančnej kontrole (napríklad technické rezervy, umiestnenie aktív atď.).

Možno konštatovať, že vznikom jednotného poistného trhu v rámci krajín Európskej únie došlo k zvýšeniu konkurencie medzi poisťovňami. Na jednotnom poistnom trhu Európskej únie došlo k zladeniu niektorých podmienok, aby mohlo byť zabezpečené slobodné podnikanie. Niektoré oblasti sú však v jednotlivých krajinách odlišné, pričom zvýšenú pozornosť si zaslúži predovšetkým oblasť zdaňovania.

Zdaňovanie na poistnom trhu Európskej únie

Ako už bolo uvedené, na jednotnom poistnom trhu sú stanovené niektoré základné pravidlá a princípy, ktoré platia pre všetky subjekty pôsobiace v jednotlivých krajinách. Tieto podmienky sú teda pre všetkých rovnaké. Niektoré faktory však môžu ovplyvňovať konkurencieschopnosť poisťovní a rozvoj poistného trhu v jednotlivých krajinách. Takýmto faktorom je napríklad zdaňovanie a to nie len priame zdaňovanie zisku poisťovní, ale najmä rôzne formy nepriamych daní, ktorými je v mnohých krajinách zaťažené vybraté poistné. Najčastejšie je to takzvaná daň z poistenia, ktorá sa vyberá z prijatého poistného, ale aj niektoré ďalšie nepriame dane a poplatky.

Celý systém zdaňovania sa takto môže stať neprehľadným a poistenie príliš drahým, čo má v konečnom dôsledku dopad na rozvoj poistného trhu v danej krajine a samozrejme to môže mať vplyv na rozhodovanie poisťovne o vstupe na trh inej krajiny Európskej únie. Nie vždy sa tak musí aj stať alebo dopad daňového systému nemusí byť veľmi výrazný, ale je to faktor, ktorý rozhodne môže mať vplyv na konkurencieschopnosť poisťovní v jednotlivých krajinách.

Je potrebné si uvedomiť, že aj zdaňovanie by sa dalo chápať ako určitá súťaž na trhu medzi jednotlivými krajinami. Možno konštatovať, že je to pozitívne, nakoľko oblasť zdaňovania by mala neustále tlačiť daňové sadzby dole a zjednodušovať daňové systémy v jednotlivých štátoch. Je to ale oblasť, ktorá ovplyvňuje konkurencieschopnosť poisťovní, pričom na ňu nemajú priamy dosah. Zjednodušovanie daňových systémov je vždy veľmi ťažké, keďže vždy ide o politické rozhodnutia a tie nemusia vždy zohľadňovať ekonomické dôvody, ale môžu byť vedené inými dôvodmi.

V tomto prípade, teda aj napriek jednotnému poistnému trhu Európskej únie, existujú rôzne podmienky minimálne v zdaňovaní v jednotlivých krajinách, čo sa môže podpísať aj pod výsledky hospodárenia poisťovní, ktoré v týchto štátoch pôsobia. Pre ilustráciu rôznorodosti daňových systémov uvádzame systém nepriamych daní niektorých vybraných krajín Európskej únie.

Päť členských krajín Európskej únie neuplatňuje žiadne dodatočné nepriame zdaňovanie v oblasti poistenia. Sú to Slovenská republika, Česká republika, Estónsko, Lotyšsko a Nórsko. Ostatné krajiny uplatňujú určitú formu nepriamych daní alebo poplatkov v niektorej oblasti poistenia.

Napríklad v Rakúsku je niekoľko sadzieb dane z poistenia. Záleží vždy na oblasti, ktorej sa poistenie týka a na niektorých ďalších podmienkach. Pri poistení pre prípad smrti alebo pri zmiešanom poistení, pri ktorom sa poistná suma vypláca jednorázovo, sa využívajú dve sadzby dane, ktorá sa vyberá na základe vyrúbeného poistného. V prípade, že takéto poistenie je uzatvorené na menej ako 10 rokov, je sadzba dane z poistenia 11 %. To platí aj v prípade, že poistenie je uzatvorené na viac ako 10 rokov, ale je v priebehu prvých desiatich rokov

zrušené. Ak je dĺžka trvania poistenia vyššia ako 10 rokov, daňová sadzba je znížená na 4 %. Pri doplnkovom dôchodkovom poistení je sadzba vo výške 2,5 %, ale aj pre dôchodky platí, že ak sa začnú vyplácať pred uplynutím desaťročnej lehoty, je vybrané poistné zdaňované 11 %-nou sadzbou. V prípade zdravotného poistenia je sadzba dane vo výške 1 % a pri úrazovom poistení sa vybrané poistené zdaňuje 4 %-nou sadzou. Pri poistení zodpovednosti pri prevádzke motorových vozidiel sa využíva 11 %-ná sadzba a niektoré vozidlá sa zdaňujú ešte ďalšou sadzbou (ide najmä o vozidlá, ktoré nespĺňajú niektoré kritériá pre znečisťovanie). Pri poistení proti krupobitiu sa vyberá daň vo výške 0,2 ‰ z poistnej sumy za rok. Pri niektorých ďalších poisteniach sa využíva 11 %-ná sadzba dane z poistenia. Iné, ako napríklad poistenie pohľadávok a zaistenie sú od tejto dane oslobodené.⁴ Celý systém nepriamych daní v oblasti poistenia je teda veľmi komplexný a pomerne zložitý.

Vo Švédsku nie je systém zdaňovania taký komplexný, ale sú tu zavedené veľmi vysoké sadzby nepriamych daní a dokonca dochádza k diferenciacii medzi domácimi poisťovateľmi a poisťovňami z iných krajín. Základom pre výpočet dane je vždy 95 % z vyrúbeného poistného pri životnom poistení. Pri domácich poisťovateľoch sa sadzba pre výpočet dane z poistenia pohybuje na úrovni 45 % zo základu dane. Pri zahraničných poisťovniach je sadzba až vo výške 81,83 % zo základu dane. Ostatné skupiny poistenia sú od tejto dane oslobodené. Daňové sadzby pri životnom poistení sú teda nie len vysoké (čo by mohlo výrazne ovplyvniť rozvoj tohto druhu poistenia do budúcnosti), ale diferenciacia medzi poisťovateľmi zámerne znevýhodňuje poisťovne zo zahraničia pôsobiace vo Švédsku a tým ovplyvňujú ich konkurencieschopnosť na tomto trhu.⁵

Veľká Británia má odvetvie poisťovníctva veľmi rozvinuté. Aj tu existuje nepriame zdaňovanie v tejto oblasti, ale je pomerne jednoduché a na mnohé skupiny poistenia sa nevzťahuje. Životné aj dôchodkové poistenie je od dane z poistenia oslobodené. Podobne aj poistenie pohľadávok, letecké a námorné poistenie a zaistenie. 5 %-ná sadzba dane sa využíva pri poistení proti požiaru, pri individuálnom zdravotnom poistení a niektorých ďalších poisteniach.

Tieto krajiny predstavujú len niekoľko príkladov využívania nepriameho zdaňovania v oblasti poisťovníctva. Niektoré krajiny majú systém zdaňovania pomerne zložitý a využívajú celý rad rôznych sadzieb a poplatkov (napríklad Taliansko), čo robí poistný trh neprehľadným a tým zrejme aj menej atraktívnym pre poisťovateľov z iných krajín. Samozrejme pri hodnotení daňových systémov a ich vplyvu na konkurencieschopnosť poisťovní v jednotlivých krajinách Európskej únie je vždy nutné sledovať celý systém priamych aj nepriamych daní a v neposlednom rade aj daňových zvýhodnení, ktoré môžu napomôcť k rozvoju poistného sektora v danej krajine.

Záver

Jednotný poistný trh v rámci Európskej únie umožnil ľahší vstup poisťovní na jednotlivé národné trhy a tým podporil väčšiu konkurenciu v tomto sektore. Ak majú poisťovne záujem zostať konkurencieschopné v nových podmienkach, musia byť schopné sa im prispôbiť a ponúkať čoraz sofistikovanejšie produkty pre svojich klientov, aby predbehli svoju konkurenciu.

Proces deregulácie a liberalizácie, pri ktorom vznikol jednotný poistný trh, priniesol základné princípy a pravidlá, ktoré platia pre všetky členské štáty Európskej únie. Základnými princípmi, na ktorých stojí jednotný trh je systém jednej licencie, dohľad domovskej krajiny a sledovanie solventnosti poisťovní.

⁴ *Indirect Taxation on Insurance Contracts in Europe 2007*, In: <http://www.cea.assur.org/cea/download/publ/article260.pdf>, str. 5-8

⁵ *Indirect Taxation on Insurance Contracts in Europe 2007*, In: <http://www.cea.assur.org/cea/download/publ/article260.pdf>, str. 78-79

Nie všetky podmienky, pri ktorých sa rozvíja poisťný trh v jednotlivých krajinách, sú však rovnaké. Vplývajú tu rozličné národné faktory, medzi ktoré patria aj rozličné daňové systémy. Spôsob zdaňovania v oblasti poisťovníctva, môže byť jedným z faktorov, ktoré dokážu významným spôsobom ovplyvniť konkurencieschopnosť poisťovní a rozvoj poisťného sektora v danej krajine.

Je teda na zvážení vedúcich predstaviteľov jednotlivých štátov, aký systém zdaňovania zvolia v oblasti poisťovníctva. Príliš zložitý systém s vysokými sadzbami, ale môže negatívne postihovať subjekty, ktoré na tomto trhu pôsobia (či už poisťovne alebo ich klientov). Samozrejme žiadne podmienky týkajúce sa zdaňovania nemôžu byť diktované zvonka, pretože je to vnútorná vec každej členskej krajiny Európskej únie. Ekonomické dopady daňového systému na nejakú oblasť, a subjekty v nej pôsobiace, však nikdy nemôžu byť brané na ľahkú váhu a musia byť veľmi dôkladne a trpezlivo zhodnotené.

Literatúra

- [1] MAJTÁNOVÁ, A., DAŇHEL, J., DUCHÁČKOVÁ, E., KAFKOVÁ, E.: *Poisťovníctvo – teória a prax*, Ekopress s . r. o. Praha 2006, ISBN 80-86929-19-1
- [2] *The European Single Insurance Market: Overview and impact of the liberalization and deregulation processes*, In: http://www.actuaweb.be/BAB/volume3/Vol3_5-Sterzynski.pdf, 28.12.2007
- [3] *Indirect Taxation on Insurance Contracts in Europe 2007*, In: <http://www.cea.assur.org/cea/download/publ/article260.pdf>, 21.12.2007
- [4] *Voľný pohyb služieb*, In: http://kbdesign.sk/cia/eu_pravo_na_slovensku/original/13%20VPSluziebPJK.htm, 22.12.2007
- [5] *Annual Report 2006-2007*, In: <http://www.cea.assur.org/cea/download/publ/article266.pdf>, 28.12.1007
- [6] <http://www.cea.assur.org> (The European Insurance and Reinsurance Federation), 21.12.2007
- [7] <http://www.abi.org.uk> (Association of British Insurers), 21.12.2007
- [8] <http://www.forsakringsforbundet.com> (The Swedish Insurance Federation), 22.12.2007
- [9] <http://www.actuaweb.be> (The Royal Association of Belgian Actuaries), 28.12.2007
- [10] <http://kbdesign.sk/cia> (Center for Legal Analyses), 22.12.2007

Identifikačné údaje autorov

prof. Ing. Anna Majtánová, PhD.
Katedra poisťovníctva
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
e-mail: anna.majtanova@euba.sk

Ing. Peter Marko
Katedra poisťovníctva
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
e-mail: peter.marko@euba.sk